

31.03.2020

Sayın İlgili,

Bu bilgi notu, koronavirüs salgınının global etkisinin şirketlerin ticari anlaşmaları ve edimlerin ifası sırasında meydana gelebilecek imkânsızlıklar ve bazı engeller kapsamında Koronavirüs salgınının mücbir sebep olarak değerlendirilip değerlendirilmeyeceği konusunda sizleri bilgilendirmek amacıyla hazırlanmıştır.

I. Mücbir Sebep (Force Majeure)

Mücbir sebep, sorumlu veya borçlunun faaliyet ve işletmesi dışında meydana gelen, genel bir davranış normunun veya borcun ihlâlüne mutlak ve kaçınılmaz bir şekilde yol açan, öngörülmesi ve karşı konulması mümkün olmayan olağanüstü bir olaydır (Eren, F.: Borçlar Hukuku Genel Hükümler, Ankara 2017, s. 582). Deprem, sel, yangın, *salgın hastalık* gibi doğal afetler mücbir sebep sayılır.¹ Mücbir sebep kavramı, iki tarafa borç yükleyen sözleşmelerde, tarafların en az birisi bakımından, sözleşmenin başlangıcında mevcut olmayan ve sözleşmenin imzalanması sonrasında ortaya çıkan, bir tarafın sözleşmeyle üstlendiği edimi ifa etmesini engelleyen veya ifa etmesi beklenmeyecek, tarafların kontrolü dışında ortaya çıkabilecek, mücbir sebebin belli bir süre devamı halinde taraflardan birine sözleşmeyi fesih hakkı verebilecek durum olarak nitelendirilmektedir.

II. Koronavirüsü Salgını Sözleşme Kapsamında Mücbir Sebep olarak değerlendirilebilir mi?

Bilindiği üzere koronavirüsü, yalnızca Türkiye’de değil, tüm Dünya’da etkisini göstermiş bir salgın hastalık niteliğindedir. Bu durum, gerek ülkemiz sınırlarında, gerekse uluslararası nitelikte imzalanan sözleşmelerde sözleşmesel yükümlülüklerin ifa edilememesi veya ifanın gecikmesi ve engellenmesi sorununu da beraberinde getirmiştir. Bu kapsamda; sözleşmenin ifa edilememesinin, söz konusu koronavirüsü ile arasında bir illiyet bağı olması durumunda, koronavirüsünün tüm dünya çapında olağanüstü bir salgın hastalık olarak kabul edilmesi ve ortaya çıktığı dönemde öngörülemeyecek nitelikte olması sebebiyle, hukuken de bu halin mücbir sebep (*force majeure*) olduğu kanaatindeyiz. 18.03.2019 tarihinde Cumhurbaşkanı Erdoğan başkanlığında yapılan Koronavirüsle Mücadele Eş Güdüm Toplantısı’nda devreye sokulacağı belirtilen önlemler arasında; virüsün yayılmasına karşı alınan tedbirlerin etkisiyle Nisan, Mayıs ve Haziran aylarında temerrüde düşen firmaların kredi siciline “mücbir sebep” notu düşülmesinin sağlanacağı hususu da belirtilmiştir. Önemle belirtmek isteriz ki; bu durum sözleşme ihlali için bir araç olarak kullanılamaz, koronavirüsünün etkisinin olmadığı, sözleşmenin ifasıyla koronavirüsü arasında herhangi bir illiyet bağı kurulamadığı durumlarda virüs bir mücbir sebep hali olarak öne sürülerek ifadan kaçınılamaz.

III. Mücbir Sebebin Varlığının Kabulü Halinde Borcun İfası Durumu

Türk Borçlar Kanunu m. 136/II’ye göre, “*Karşılıklı borç yükleyen sözleşmelerde imkânsızlık sebebiyle borçtan kurtulan borçlu, karşı taraftan almış olduğu edimi sebepsiz zenginleşme hükümleri uyarınca*

¹ T.C. Yargıtay Hukuk Genel Kurulu, 2017/11-90 Esas Sayılı, 2018/1259 Karar Sayılı, 27.6.2018 Tarihli Karar

geri vermekle yükümlü olup, henüz kendisine ifa edilmemiş olan edimi isteme hakkını kaybeder.” Borçlunun sorumlu olmadığı imkânsızlığın (örneğin koronavirüsü) gerçekleşmesi hâlinde borcu imkânsızlaşan borçlu, mücbir sebep nedeniyle ifası imkânsızlaşan ve ifa yükümlülüğü bulunmayan aslî borcunun karşılığı olan edimi de (örneğin ifasını gerçekleştirmediği edimin karşılığı para borcunu) alacaklıdan talep edemez. Zira aynı şekilde, alacaklının karşı edim borcu da mücbir sebebin ortaya çıktığı anda kendiliğinden sona erer. Alacaklı, mücbir sebep nedeniyle ifa imkânsızlığı meydana gelene kadar karşı edimi ifa etmemişse kendi edimini ifa yükümlülüğünden kurtulur. Ancak, alacaklı karşı edimi kısmen veya tamamen ifa etmişse borçludan bunun iadesini sebepsiz zenginleşmeye dayanarak talep edebilir². Bu kapsamda burada şu ayrıma gidilmelidir: Söz konusu mücbir sebep geçici mi, sürekli nitelikte mi? Mücbir sebep sürekli nitelikte ise veya artık mücbir sebebin sona ermesinden sonra edimin ifa edilmesi anlamsızlaştı ise, mücbir sebebin ortaya çıktığı andan itibaren borçlunun sözleşme ile taahhüt ettiği edimi ifa etmesi mümkün değildir; borcu sona erer. Buna karşılık, mücbir sebep geçici ise mücbir sebep teşkil eden olay devam ettiği sürece borcun ifası ertelenir. Mücbir sebep sona erdikten sonra borçlu borcunu yerine getirmekle yükümlüdür.³

IV. Atılabilecek Adımlar

Sözleşme tarafları, sözleşmeden kaynaklanan yükümlülüklerinin koronavirüs salgınından ne kadar etkilendiğini karşılıklı görüşerek bu kapsamda ifaya engel bir durumun olup olmadığını, virüsten etkilenen coğrafyada devam etmekte olan ticari faaliyetlerin durma noktasına gelip gelmediğini de dikkate alarak salgının imzalamış oldukları sözleşme bakımından mücbir sebep haline gelip gelmediğini değerlendirmelidir.

Tarafların akdettiği sözleşmede, “salgın hastalık” durumu mücbir sebep maddesinde bu hallerden biri olarak sayılmış ise, taraflar bu duruma ve bu maddeye uygun olarak söz konusu mücbir sebebinin gerçekleştiğini ve bu sebeple sözleşmede doğan yükümlülüklerini ifa edemeyeceğini, sözleşmeyi feshettiklerini veya sözleşmeden döndüklerini karşı tarafa, sözleşmede belirtildiği şekilde ve yazılı olarak bildirerek sözleşmeyi feshetmelidirler. Buna karşılık tarafların, karşılaşabilecekleri her bir durumu öngörüp sözleşmede mücbir sebep hali olarak belirtmeleri mümkün değildir. Bu durumda Türk Borçlar Kanunu’nun 136. maddesine atıfta bulunmak suretiyle sözleşmelerin ifasının mücbir sebepten nasıl doğrudan etkilenecek imkânsız hale geldiğini karşı tarafa sözleşmeye uygun yapacağı fesih bildiriminde belirtmelidir. Lakin, edimin ifasının yalnızca mücbir sebep teşkil eden olay devam ettiği sürece imkânsız olduğu ve bu süre sonunda yapılacak ifanın niteliği gereği anlamsızlaşmadığı durumda karşı tarafa yapılacak bildirim, borcun ifasının bu sürenin sonuna dek erteleneceği, bu sürenin sonunda borcun ifa edileceği yönünde olmalıdır.

Saygılarımızla,

Güzeldere | Balkan Hukuk Bürosu

² Mücbir Sebep Nedeniyle Borcun İfa Edilememesi, Hale Şahin, Özel Hukuk Anabilim Adlı Yüksek Lisans Tezi, Mayıs 2019.

³ Mücbir Sebep Nedeniyle Borcun İfa Edilememesi, Hale Şahin, Özel Hukuk Anabilim Adlı Yüksek Lisans Tezi, Mayıs 2019.